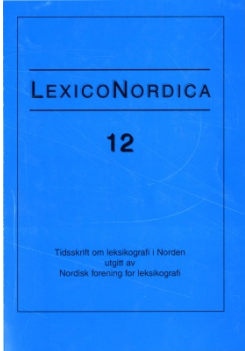

LexicoNordica

Forfatter:	Henrik Hovmark [<i>Tre franske miniordbøger til rejsebrug og daglig tale</i>]	
Anmeldte værker:	<i>Politikens Fransk-Dansk/Dansk-Fransk Miniordbog</i> . København: Politikens Forlag 2004. 699 s. + LIII s. Else Juul Hansen: <i>Fransk-Dansk/Dansk-Fransk Ordbog</i> (Gyldendals Miniordbøger). København: Gyldendal 2004. 951 s. Ea Tryggvason Bay: <i>Fransk-Dansk/Dansk-Fransk Ordbog (Small)</i> (De Stribede Ordbøger). København: Gyldendal 2004. 730 s. + LVIII s. + mini-cd-rom..	
Kilde:	LexicoNordica 12, 2005, s. 213-231	
URL:	http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/lexn/issue/archive	

© LexicoNordica og forfatterne

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre LexicoNordica (1-16) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Henrik Hovmark

Tre franske miniordbøger til rejsebrug og daglig tale

Politikens Fransk-Dansk/Dansk-Fransk Miniordbog. København: Politikens Forlag 2004. 699 s. + LIII s.

Else Juul Hansen: *Fransk-Dansk/Dansk-Fransk Ordbog* (Gyldendals Miniordbøger). København: Gyldendal 2004. 951 s.

Ea Tryggvason Bay: *Fransk-Dansk/Dansk-Fransk Ordbog* (Small) (De Stribede Ordbøger). København: Gyldendal 2004. 730 s. + LVIII s. + mini-cd-rom.

1. Indledning

At være i berøring med den store verden er ikke længere begrænset til højprofessionelle sammenhænge eller charterrejser. Det er blevet en dagligdags foreteelse for rigtig mange danskere. Det er måske det der for nylig har fået de danske ordbogsforlag til at lukke det lidt useriøst ladede ord *parlør* ind i varmen igen. Ikke som selvstændig genre, men som en del af den lille miniordbog ”til rejsebrug og daglig tale”.

I mange år var det Berlitz og Forlaget Høst & Søn der repræsenterede lommeordbogs- og parlørgenren på det danske bogmarked. I de senere år har dette marked imidlertid været domineret af Gads Forlag med sine Stribede ordbøger i Small, Medium og Large. Gads ordbogsafdeling blev i 2002 overtaget af Gyldendal, men umiddelbart inden havde Gyldendal lanceret sin egen serie af miniordbøger med en tysk og en engelsk i 2001, og næsten samtidig, i 2002, kastede Politikens Forlag sig ind på dette marked med en hel serie miniordbøger (engelsk, tysk, fransk, spansk og italiensk). Politikens serie inkluderede en miniparlør, og dette synes at have sat en ny standard for genren. Da Gyldendals røde serie i 2004 blev opdateret med en fransk og en spansk miniordbog og nye udgaver af den tyske og engelske, rummede de alle en miniparlør. Nye udgaver af Gads miniordbøger forsynes tilsyneladende også med miniparlør; aktuelt er det i hvert fald tilfældet med den franske og den engelske version.

På det danske ordbogsmarked findes der således i dag tre serier af miniordbøger af kombitypen inkl. miniparlør, hvilket indbyder til både indbyrdes sammenligning og overvejelser over hvad en sådan ordbog

anno 2005 er for en størrelse. Nærværende anmeldelse kigger nærmere på de franske miniordbøger. Alle tre ordbøger koster 99 kr. Hvad får man for pengene? Og får man lige meget for pengene? Hvem henvender ordbøgerne sig til? Og lever ordbøgerne op til intentionerne?

Da Gads ordbogsafdeling som nævnt er blevet overtaget af Gyldendal, vil der i det følgende blive refereret til de tre ordbøger på følgende måde: Politikens som POL, Gyldendals egen som RØD og Gads som STR (alle Gads ordbøger er kendetegnet ved tre blå striber der løber fortløbende på skrå over omslaget).

Med STR følger en mini-cd-rom. Det er ikke tilfældet med RØD og POL. Jeg har derfor valgt at se bort fra cd-rom'en i denne anmeldelse.

2. Miniordbog med parlør: genre, intention og målgruppe

Miniordbøgerne er, som navnet siger, små ordbøger. Også helt bogstaveligt, ordbøgernes format er stort set lige småt: ca. 3 x 8 x 12 cm og en vægt på henholdsvis ca. 230 g (POL), 260 g (STR) og 300 g (RØD) (til sammenligning vejer Gyldendals Dansk-Fransk Ordbog alene over 1 kg!). Dette kan synes som et banalt eller irrelevant forhold. Men størrelsen er ikke uvæsentlig, for det er en central del af hele miniordbogens eksistensberettigelse og image at den er "nem og handy" (bagsidetekst på RØD), lige til at putte i tasken og tage med hvorhen det skal være. Småt er i denne sammenhæng godt. Og ordbøgerne er faktisk handy og praktiske at håndtere. Indbindingen er solid med et omslag i blødt plastic, hvilket øger holdbarheden i udsatte situationer. Alle tre ordbøger er udformet så de kan tåle at blive brugt i marken.

Men størrelse handler naturligvis også om indholdet. Ordbøgerne består af både en fransk-dansk og en dansk-fransk del i samme bind, så pladsen er sparsom. Indhold handler ganske vist ikke kun om antallet af opslagsord, udtryk og vendinger – det bør både brugere og anmeldere have in mente – men det er et udmærket udgangspunkt for en vurdering af en ordbogs størrelse. RØD hævder eksplicit at have 40.000 opslagsord og 13.500 udtryk og vendinger. STR siger "over 31.000 opslagsord" på hjemmesiden og POL "ca. 32.000 ord og fraser" (også angivet på dennes hjemmeside). En stikprøvevis optælling viser at tallene holder nogenlunde stik. Optællingen viste ca. 37.000 opslagsord og ca. 17.000 udtryk og vendinger i RØD. STR har nogenlunde samme størrelse, dog sådan at den tilsyneladende har lidt færre opslagsord end RØD, men til gengæld lige så mange udtryk og vendinger (optællingen viste henholdsvis ca. 30.000 opslagsord og ca. 17.000 udtryk og vendinger). POL er klart den mindste og har god grund til at lægge "ord

og fraser” sammen i salgsmaterialet – ellers når den ikke op på det lovede tal på 32.000 (ca. 24.000 opslagsord og ca. 7.000 udtryk og vendinger). Forholdstallet de tre ordbøger imellem er det samme for både den fransk-danske og den dansk-franske del. Forholdstallet afspejler sig også i sidetallet, RØD er på i alt 951 sider, STR i alt 788 sider og POL i alt 752 sider.

Der er altså tale om ganske små ordbøger med mellem ca. 12.000 og 19.000 opslagsord hver vej. Man når ikke ned på så få opslagsord bare ved at se bort fra litterære, tekniske, fagsproglige og i det hele taget mindre almindelige ord. Medmindre man vælger frekvens eller et diffust og subjektivt begreb som ”almindelighed” som det eneste kriterium, bliver man nødt til at tænke mere systematisk ved udvælgelsen af opslagsord, fx i forhold til tiltænkt brugergruppe og brugssituation (mere end man måske er vant til eller umiddelbart behøver ved de større ordbøger på 50–60.000 opslagsord og opefter). Det er da også tydeligt, og glædeligt, at miniordbøgerne generelt bærer præg af at man har gjort sig specifikke overvejelser af denne karakter. Karakteristisk er det også at alle tre ordbøger indledes med et forord der faktisk ekspliciterer disse principper, i nogen grad i hvert fald og under alle omstændigheder i langt højere grad end i de større ordbøger, der ofte er blevet kritiseret for notorisk at mangle oplysninger af denne slags. På en måde kan man sige at det meget bundne og begrænsede format indirekte har været en gave, for det har givet de enkelte redaktioner anledning til alvorligt at overveje hvilke oplysninger der skulle med og under hvilken form. Og som det vil fremgå, har det også betydet at redaktionerne indimellem har truffet utraditionelle valg.

Hvis man kigger i de trykte forord og supplerer med introduktionerne på hjemmesiderne, er de tre redaktioner stort set enige om den overordnede intention med miniordbogen – der er tale om den klassiske lille ordbog ”til rejsebrug og daglig tale”. Der er med andre ord fokus på det aktuelle, især talte sprog, og på løsning af praktiske kommunikative problemer i dagligdagen, typisk på ferier, men også på forretningsrejser (RØD). Elever på diverse skolebænke ses dog også som en målgruppe af alle tre redaktioner. Der er tænkt særligt på den danske bruger: Den fransk-danske del er målrettet mod en danskers forståelse af ”hvad der bliver sagt eller skrevet på fransk” (POL), mens den dansk-franske del er målrettet mod produktion. Brugergruppen er lidt mindre klar, men det ligger indirekte i kortene at alle med et basalt eller minimalt kendskab til fransk skal kunne bruge og have umiddelbar glæde af ordbøgerne.

Hvilke valg der er truffet for at leve op til disse intentioner, siges der til gengæld forskelligt om. RØD og POL fremhæver et brugervenligt layout med alle opslagsord på ny linje, klar betydningsinddeling m.m.

POL fremhæver desuden en forenklet lydskrift. STR nævner derimod ikke noget om layout, men er til gengæld meget eksplicit, næsten faglig i sin forklaring af de leksikografiske principper der er anvendt. I den fransk-danske del er der tænkt ”receptivt” (fx ved at spare på umiddelbart gennemskuelige ord, fremmedord, sammensætninger og afledninger). I den dansk-franske er der tilsvarende tænkt ”produktivt”, så her er der omvendt lagt vægt på at eksplicitere betydningsområder.

Jeg vil i det følgende kigge nærmere på hvilke valg man har truffet i de enkelte ordbøger set i relation til målsætninger og intentioner. Jeg vil naturligvis også forsøge at give en vurdering af i hvor høj grad tingene er lykkedes, men dette sidste spørgsmål kan kun besvares delvis eller tentativt, for konkrete empiriske undersøgelser af ordbogsbrugeres udbytte af forskellige ordbøger er en sørgelig mangelvare inden for leksikografien. Vurderinger af ordbøgers funktionelle vellykkethed vil ofte have en vis hypotetisk karakter så længe man kun foretager stikprøver og ikke kan koble til større undersøgelser af forskellige brugeres anvendelse set i forhold til væsentlige parametre som fx brugernes uddannelsesniveau og sproglige kompetencer, situationskommunikative betingelser og forhold, osv.

3. Hvordan har man sparet på pladsen?

Hvilke principper er der taget i brug for at skabe en ordbog der ganske vist er lille, men hvor indholdet til gengæld er målrettet mod en bestemt funktion og en bestemt brugergruppes behov? STR er som nævnt mest eksplicit på dette punkt, men alle tre ordbøger benytter sig af velkendte, klassiske principper inden for en funktionalistisk orienteret leksikografi for at spare på pladsen. Uregelmæssige flertalsformer af franske former (af typen ’*hest* cheval (*pl.* *chevaux*)’) er fx ikke med i de dansk-franske dele (til trods for at det i lige så høj grad er her man har brug for dem, og til trods for at man derved bliver nødt til at bruge ekstra tid på at slå op en ekstra gang i den fransk-danske del for at være sikker på bøjningen). Alle tre miniordbøger sparer også på angivelse af betydningsområder ved de danske ækvivalenter – betydningsområder ekspliciteres generelt kun hvor der kan opstå tvivl om en betydning (fx markeres den politiske betydning af *gauche* (’venstre’) i RØD og STR på traditionel vis med et foranstillet ’(*pol.*)’, mens POL benytter et efterstillet ’også *politisk*’). Homografer får ikke egen artikel i de fransk-danske dele, og RØD har udeladt angivelse af ordklasse i den dansk-franske del, undtagen ved homografer. Jeg skal i det følgende kigge

mere detaljeret på sparestrategien hvad angår gennemskuelige opslagsord, dobbeltformer, betydningsbeskrivelser og udtale.

3.1. Gennemskuelige opslagsord

Skal der spares i en tosproglig ordbog, kan der i den fransk-danske del fx spares på ord der i forvejen ligner hinanden og har samme betydning på de to sprog. Ofte vil der være tale om fremmedord. Dette princip følger STR ganske konsekvent, fx er hverken *archéologie*, *archéologique*, *archéologue* eller *architecte*, *architectural*, *architecture* medtaget. Det indebærer til gengæld at en mindre trænet bruger i dette tilfælde skal kunne gennemskue de adjektiviske afledningsendelser *-ique* og *-al*. Det indebærer også at STR ikke kan oplyse om at *ch* i *archéologie* m.v. udtales uregelmæssigt med klusil og ikke med spirant.

RØD har til gengæld alle seks ord med som selvstændige opslagsord. I netop dette tilfælde sparer RØD ikke på pladsen, hvilket måske er lidt overraskende. RØD er dog ikke altid helt så ødsel. Ved *géo-* har man kun medtaget de adjektiviske og for en dansk bruger mest fremmedartede former *géographique*, *géologique* og *géométrique*. Derudover er *géographie* medtaget, men ikke *géologie* og *géométrie* – er førstnævnte med på grund af *ph*'et? Derudover har man af gode grunde medtaget *géomètre*, der både kan betyde 'landmåler' og 'målerlarve', og man har oven i købet også fået plads til *géomètre-expert* 'landinspektør'. Af alle disse fremmedord på *géo-* medtager STR i overensstemmelse med sit erklærede princip kun det polyseme og uigennemskuelige *géomètre* (med begge betydninger).

POL medtager typisk kun et enkelt af ordene i en sådan afledningsfamilie. De former der er medtaget, er imidlertid oftest de former der i forvejen er gennemskuelige, således *archéologie*, *architecte*, *architecture*, *géographie*, *géologie* og *géométrie*. Af fremmedordene på *géo-* er adjektivet *géométrique* dog også medtaget – uden at det er til at gennemskue hvorfor netop dét adjektiv skulle have lov til at komme med og ikke fx *géologique* og *géographique*. POL har også *géomètre* med, men beklageligvis kun med den ene oversættelse, nemlig 'landmåler'.

Sammenfattende kan man ud fra disse og andre stikprøver sige at STR er overordentlig konsekvent i sit forsøg på at spare på ord der er umiddelbart eller indirekte gennemskuelige. RØD synes at følge et lignende princip. Hvis POL gør sig overvejelser, er det i hvert fald ikke ud fra et kriterium om gennemskuelighed. Fremgangsmåden virker tilfældig – er det frekvens der er bestemmende? Derudover er det uheldigt at en af betydningerne af *géomètre* mangler. Når man i forvejen har så få opslagsord til rådighed som det er tilfældet i POL, er det meget

ærgeligt at pladsen bruges til gennemskuelige ord, mens en betydning af et polysem og uigennemskueligt ord er gledet ud.

3.2. Dobbeltformer

Hvis STR er konsekvent med hensyn til behandlingen af gennemskuelige ord, så er RØD til gengæld tilsvarende konsekvent når det gælder behandlingen af dobbeltformer. RØD har ganske enkelt ingen dobbeltformer med overhovedet og sparer derved på pladsen i den dansk-franske del. Behandlingen af de klassiske dobbeltformer *far/fader*, *mor/moder* og *bror/brøder* er et oplagt eksempel. Her har RØD kun *far*, *mor* og *bror*, og der er heller ikke oprettet henvisningsartikler fra *fader*, *moder* eller *brøder*. Selvsagt er der heller ikke dobbeltformer ved sammensætninger, fx *morfar/-fader*. Faktisk har RØD helt udeladt *morbør* og *farbror* – og dertil *svigermor* og *svigerfar*, hvilket måske er at drive spareiveren for vidt!

STR udelader også dobbeltformer, men fraviger dog princippet i tilfælde der, så vidt jeg kan bedømme, er motiverede. Der er fx henvisning fra ”grundformerne” *moder/fader* til *mor/far* og dobbeltartikel ved *bror* og *brøder*. Men dobbeltformerne er udeladt ved fx *morfar* og *storebror*. STR har fx også medtaget både *skalotteløg* og *chalotteløg* – muligvis fordi man har vurderet at der er tale om et særligt parlørord fra maduniverset der har fortjent en særlig behandling.

POL sparer til gengæld ikke på dobbeltformerne, heller ikke ved fx *morfar/-fader* eller *morbør/-brøder*. Der er oven i købet udarbejdet to forskellige artikler ved *mor* og *moder*. POL kunne have sparet adskillige dyrebare linjer på denne konto.

3.3. Markering af betydningshierarkier

Betydningsmarkeringen i RØD fortjener særlig opmærksomhed. Så vidt jeg kan se, har man nemlig besluttet at der kun må gives én ækvivalent pr. betydning(snummer) i den fransk-danske del, muligvis netop af sparehensyn. Princippet følges benhårdt, hvilket imidlertid får nogle uhenigtsmæssige konsekvenser fordi det resulterer i en helt flad struktur uden mulighed for at markere betydningshierarkier. Lad mig give et par eksempler.

I tilfælde hvor betydningsforskellene er meget utvetydige, er der ingen problemer. Betydningsnumrene bidrager til klarhed i både RØD og POL – i modsætning til STR, hvor det alene er semikolon der anvendes som separator ved nye betydninger:

côte *f.* **1.** ribben; **2.** skråning; **3.** kyst; **4.** kotelet. (RØD)
côte [...] *f.* ribben; skråning, side; kyst(linie); kotelet; (STR)

Problemet er at RØDs særlige regel ikke tillader to (eller flere) (nær)synonyme ækvivalenter under samme betydningsnummer. Hvis man har haft dette behov (og det har man så vidt jeg kan bedømme, ganske ofte i RØD), har man oprettet to (eller flere) betydninger, fx i artiklen *morose*:

morose *adj.* **1.** gnaven; **2.** sur.

I dette tilfælde adskiller tallene således (nær)synonymer, noget som traditionelt adskilles af komma, således fx i Gyldendals Røde Ordbog, Fransk-Dansk (9. udg.):

morose [...] *adj.* gnaven, vranten, tvær, sur.

Man kan også sige det på en anden måde: I RØD skelnes der i den fransk-danske del ikke mellem (nær)synonymer og radikalt forskellige betydninger. Tag fx en artikel som *fautif*:

fautif [...] **1.** fejlagtig; **2.** ukorrekt; **3.** skyldig.

I denne artikel er betydning 3 så tydeligt en ny betydning, mens 1 og 2 må betegnes som (nær)synonymer. Det forekommer mig at beslutningen om at der kun må forekomme én ækvivalent ved hvert betydningsnummer, her begynder at få utilsigtede og u hensigtsmæssige konsekvenser – det ville være mere klart og mindre mystificerende for brugeren hvis artiklerne benyttede en enkel hierarkisk struktur som det er tilfældet i STR og POL:

fautif [...] *adj.* skyldig; fejlagtig, forkert, gal. (STR)

fautif [...] *adj.* **1** fejlagtig, ukorrekt **2** skyldig (POL)

Jeg synes man i RØD har bundet sig for stramt og ufleksibelt til denne regel. Princippet gælder ikke i den dansk-franske del, hvor man af og til finder to (nær)synonyme ækvivalenter (se fx *hænge*). Den rigide konsekvens i princippet om én ækvivalent pr. betydning(snummer) fører til inkonsekvens på et andet leksikografisk plan, idet tallene reelt ikke længere angiver ”betydningsadskillelse”, men slet og ret er separatorer på linje med det semikolon der står der i forvejen. Tallene gør artiklen klar og overskuelig, men de bidrager ikke til markering af forskellige betyd-

ningsniveauer. Det skal dog understreges at tendensen til opremsning også ses i POL og STR, formentlig på grund af det lille format. Se fx artiklen *faux*:

faux [...] **II.** *adj.* [...] **1.** falsk; **2.** usand; **3.** uægte; **4.** forkert; [...]. (RØD)
faux [...] *adj/adv* falsk; usand; uægte; kunstig; forkert; [...]. (STR)
faux [...] **I** *adj* falsk; uægte; forkert; [...] **II** *adv* falsk, forkert [...]. (POL)

3.4. Udtaleangivelser

RØD opnår en meget stor besparelse ved at udelade udtaleangivelser. Mange artikler i den fransk-danske del kan reduceres fra to til én linje ved denne manøvre. Men er det hensigtsmæssigt set i forhold til brugergruppe og funktion? Som udgangspunkt er der gode grunde til at bringe udtaleoplysninger i en ordbog som ikke mindst er tænkt som en hjælp i praktiske situationer hvor det talte sprog er i fokus. I RØD forudsættes det altså at brugeren behersker franske udtaleregler – eller at de ortoepiske regler for fransk ikke er mere komplicerede end at man som mindre trænet bruger ikke har eller får væsentlige problemer. Det sidste kan måske hævdes for fx tysk, men næppe for fransk. De franske ortoepiske regler er relativt stringente, men dele af det kan ikke ”regnes ud” (fx stemte/ustemte konsonanter, nasalvokaler). En bruger med minimale franskkundskaber får således ikke nogen hjælp med RØD i hånden.

RØD forudsætter at brugeren i forvejen har indlært de basale ortoepiske regler for fransk udtale. Men STR er i realiteten lige så krævende, for her gives hjælpen i form af den let tilpassede IPA-notation som har vundet hævd i Danmark, og som forudsættes bekendt. Lydskriften er ganske vist forklaret i indledningen, men kun med franske ord så reelt skal man kunne udtalen og reglerne i forvejen. Det er muligvis dette ræsonnement redaktionen af RØD har fulgt, nemlig at en bruger med minimale franskkundskaber alligevel ikke vil kunne udnytte oplysningerne i en IPA-notation.

POL er den eneste af ordbøgerne som forsøger at nå ned på et mere minimalt kompetenceniveau ved at bruge en forenklet lydskrift der så vidt muligt benytter sig af de eksisterende bogstaver og bogstavkombinationer i alfabetet. Men det er ikke alt der kan fordanskes, POL står tilbage med ni specialtegn som kræver nærmere forklaring (s. 13–14). Nasalvokaler gengives fx ved et lille hævet [n̠] efter vokalen. Man undgår med andre ord ikke svære udtaleangivelser i POL (fx [krwa'zjæ:r]

(*croisière*), [krwa'j]a^{ng}] (*croyant*). Men i modsætning til STR gør POL et forsøg på at gøre sine forklaringer forståelige for en dansk bruger, bl.a. ved at bruge danske ord til at illustrere udtalen (fx *høne* til forklaring af [ö]). Udtaleangivelserne er i øvrigt ikke fejlfri i POL. Uvist af hvilken grund er en række ord med *fau-* fx lydkrevet med åben vokal ([O]) (fx *faucille*, *faucon*). Helt galt går det i udtalen til *faubourg*, der gengives som [fO'bau:r]. Det er ganske enkelt sjusket.

Alt dette er en påmindelse om at man meget vanskeligt kan arbejde med en helt forudsætningsløs bruger. Ordbøger benytter sig af bestemte leksikografiske og lingvistiske konventioner som en bruger må gøre en minimal indsats for at sætte sig ind i for at få fuldt udbytte af ordbogen (det gælder selvfølgelig især grammatiske oplysninger). Det er vigtigt at bemærke at dette forhold også gør sig gældende for miniordbøgerne. For det første fordi parlørbegrebet intuitivt forbindes med en forudsætningsløs bruger. For det andet fordi det som sagt er helt afgørende at miniordbogen er så lille og handy som overhovedet mulig. Det inviterer fx til pladsbesparende kodeskrift ved grammatiske oplysninger og i det hele taget til at komprimere oplysningerne. Eller det kan resultere i at man som RØD helt udelader en bestemt oplysningstype – også selvom den kan anses for at være central eller nyttig set i forhold til ordbogens funktion. Og dermed kan kravene til brugerens leksikografiske og sproglige kompetence faktisk stige i netop miniordbøger som følge af det lille format.

4. Hvordan har man målrettet ordbogen til brugergruppens behov?

STR fremhæver i sit forord at der er gjort meget ud af at eksplicite de franske ækvivalenters betydningsområder. Dette er en fælles strategi for alle tre ordbøger, jf. fx en artikel som *svær* (der samtidig afslører at det som nævnt ovenfor ikke er givet hvilke ord og betydninger der kan anses for de absolut vigtigste – de tre redaktioner prioriterer her forskelligt mellem de videre anvendelser af *svær* i dansk):

- svær**²adj. **1.** (*vanskelig*) difficile; **2.** (*kraftig*) fort. (RØD)
svær adj (*vanskelig*) difficile; (*tyk, kraftig*) gros, corpulent; [...].
 (STR)
svær adj difficile, farlig, alvorlig grave (POL)

Det er, så vidt jeg kan bedømme, STR der gør mest ud af eksplicite betydningsområder, men der er ikke væsentlig forskel de tre ordbøger

imellem. Dette er en generel hjælp til danske brugere. Men som nævnt er miniordbøgerne ikke mindst tænkt som et hjælpemiddel på rejsen. Er der taget særlig højde for denne brugersituation i miniordbøgerne, og i givet fald hvordan? Ja, alle ordbøger inkluderer jo fx en parlør. Denne del skal jeg komme tilbage til i det følgende afsnit. Men først vil jeg se på ordbogsdelen, hvor det især er interessant at kigge på hvilke opslagsord der er taget med. RØDs hjemmeside er mest specifik med hensyn til et sådant arbejde. Her står det direkte at man vil finde ”det ordforråd, man har brug for på rejser, på apoteket, på posthuset, i lufthavnen, til konferencer og møder, på hotellet m.m.”

Et fremmed land er lig med en fremmed kultur. Hvad gør miniordbøgerne med kulturbundne ord eller særlige franske institutioner? Det kunne fx være *l'Élysée* og *Matignon* – henholdsvis den franske præsidents og premierministers embedsboliger. Begge dele er forklaret i RØD og STR, men savnes i POL. Enkelte institutioner er medtaget i POL (fx *Cour de Cassation*), men det er et fåtal i forhold til RØD og STR. Af kulturbundne ord kan fx nævnes *casques bleus*, det helt gængse franske udtryk for FN-soldater. Igen får man svaret i RØD og STR, men ikke i POL. Selv om der kun er tale om stikprøver, så er det helt tydeligt at POL er klart underlegen på dette punkt. Et andet eksempel er det franske betalingskort *Carte Bleue*. Det er med som eget opslagsord i RØD og som sublemma under *carte* i STR, mens POL igen glimrer ved sit fravær. At få oplysninger om *Carte Bleue* må siges at være på sin plads eftersom kortet i Frankrig har en status der kan sammenlignes med dankortets status i Danmark. Når man står på Louvre, får man også hjælp af både RØD og STR til at forstå *la Joconde* (’Mona Lisa’). RØD gør særlig meget ud af geografiske betegnelser: *Anvers* (’Antwerpen’) er med, det er *Cornouailles* (’Cornwall’) også, ja selv *Dahomey* (det tidligere navn for Benin), men så har man vist også nået grænsen for hvad man behøver at tage med i en miniordbog.

Et andet klassisk problem i samme boldgade er den berygtede franske trang til forkortelser og initialord (*les sigles*). Og her står POLs mangler endnu tydeligere frem. Symptomatisk er det at man godt kan finde *ONU* (’FN’) – men ikke *OTAN* (’NATO’). Man finder også *TVA* (’moms’), *TTC* (’inklusive skatter og afgifter’) og *SAMU* (den franske ambulancetjeneste der nogenlunde svarer til det danske Falck) i POL, men der er tale om et fåtal i forhold til RØD og STR der inden for uddannelse fx kan oplyse om *ENS* og *ENA* (de franske eliteskoler *École Normale Supérieure* og *École Normale d’Administration*), inden for det politisk-sociale område om *ONG* (’ngo’), *RFA* (’Forbundsrepublikken Tyskland’), og *SDF* (*sans domicile fixe*, dvs. ’hjemløs’) samt om

organisationerne *OCDE* ('OECD'), *OMS* ('WHO') og *OPEP* ('OPEC'). Forkortelser er tydeligvis et område som RØD har gjort ekstra meget ud af, fx har man her (og kun her) også medtaget *OLP* ('PLO'), *OPA* (*offre publique d'achat*, dvs. et tilbud om opkøb af aktiemajoriteten i en virksomhed), *CP*, *CE1*, *CE2*, *CM1*, *CM2* (henholdsvis 1.–5. klassetrin i den franske grundskole) og *DDASS* (sociale myndigheder som bl.a. tager sig af forældreløse børn). Men STR har også gjort sit benarbejde godt, fx finder man her (og kun her) *CB* (*carte bancaire*, dvs. 'betalingskort', jf. *Carte Bleue* ovenfor), *DAB* (*distributeur automatique de billets*, dvs. 'pengeautomat') og *OP* (*ouvrier professionnel*, dvs. 'faglært arbejder'). Det vil være overordentlig svært at stave sig igennem en fransk avis hvis man kun har POL til rådighed. Det kan sagtens lade sig gøre med RØD og STR. Mønstret gentager sig i den dansk-franske del, hvor man både kan slå *hf* (*højere forberedelseseksamen*), *hh* (*højere handelseksamen*) og *NATO* op i STR og RØD, men ikke i POL. Men det er fælles for alle tre miniordbøger at der er langt færre forkortelser med som opslagsord i den dansk-franske del, og måske færre end man kunne ønske sig i betragtning af at man i Frankrig (i modsætning til Danmark) aldrig overtager engelske forkortelser for fx internationale organisationer. Man benytter konsekvent en fransk udgave, jf. fx eng./da. *WHO* = fr. *OMS*. *WHO* er med i STR, men ikke i RØD (eller POL).

Ved at medtage så meget kulturbundet eller encyklopædisk stof opstår imidlertid et nyt problem, nemlig at opslagsordene ofte ikke har ækvivalenter på dansk, men i stedet må forklares. Dette lader sig naturligvis gøre. I første omgang markeres uoverensstemmelse mellem betydningsområder eller ækvivalenter med henholdsvis (*svarer til*) (RØD), (*sv.(omtr.)t.)/(omtr.)* (STR) og et lille diskret *ca.* (POL). RØD gør imidlertid ekstra meget ud af at markere forskellen på ækvivalenter og forklaringer idet de sidste sættes i firkantet parentes:

jésus *m.* **1.** figur af jesusbarnet; **2.** [kort tyk pølse].

Grænsen mellem ækvivalent og forklaring kan naturligvis diskuteres. Men RØD skal roses for overhovedet at forsøge at forholde sig så systematisk og eksplicit til problematikken.

Et større problem med forklaringer er nok at de kræver mere plads end en traditionel, trykt ordbogsartikel kan tilbyde, især i en miniordbog. Og hvad skal fremhæves som det væsentlige på den sparsomme plads? Kan man "tillade sig" at bruge en omtrentlig dansk ækvivalent? Et par eksempler. Ved forkortelsen for det store franske fagforbund *CGT* (*Confédération Générale du Travail*) bringer RØD en forklaring i

firkantet parentes (‘[kommunistisk orienteret fagforbund]’), mens STR mildest talt er noget mere dristig og simpelthen jævnfører med det danske fagforbund LO (‘(sv.t.) LO’). Ved *CAP* (*Certificat d’Aptitude Professionnelle*) har RØD en omtrentlig ækvivalent (‘(svarer til) svendebrev’), mens STR har en forklaring (‘eksamen efter 3-årig erhvervsuddannelse’). Ved *ENS* angiver både STR og RØD en forklaring (‘højere læreanstalt til uddannelse af gymnasielærere’). Hensigten er ikke at diskutere hvilken løsning der er bedst i de konkrete tilfælde, men snarere at pege på at det er svært at lægge en linje og i det hele taget behandle denne slags kulturbundne ord i en ordbogsartikel. Brugeren får ikke nogen oplysninger om at *ENS* er en eliteskole. Er brugeren bedst tjent med en ækvivalent eller en forklaring ved *CAP* – eller måske begge dele? Og kan *CGT* virkelig jævnføres med *LO*?

Spørgsmålet er om kulturbundne oplysninger af denne karakter kan formidles bedre i form af temaorienterede faktabokse e.l.? Der kan siges for og imod (jf. Farø 2004). Men tanken er nærliggende, især i en ordbog der eksplicit nævner ordet *parlør* og funktionsmæssigt ønsker at være en *guide* i det fremmede. Men der er også ulemper forbundet med at fravige den rene ordbogsorganisation. Når man bygger en bog op mere tematisk, vil det også stille større krav til brugeren når en specifik oplysning skal findes, hvis denne skal konsultere registre, tabeller e.l., følge henvisninger fra ordbogsdelen til faktaopslag, osv. Under alle omstændigheder prioriterer miniordbøgerne det gode, gamle ordbogsformat uden illustrationer eller andre dikkedarer, bortset fra parlørdelen som jeg skal komme nærmere ind på i næste afsnit. Ordbogsdelen er det centrale, og brugeren vænnes til først og fremmest at slå op her. Denne strategi kommer mest eksplicit til udtryk i RØD. Navne på madretter findes fx ikke i parlørdelen, men på alfabetisk plads i ordbogsdelen (det gælder dog også STR). RØD har også valgt at medtage betegnelser for franske departementer og disses indbyggere i den alfabetiske del. De optager faktisk meget af den sparsomme ordbogsplads – og det er oplagt at tænke sig denne type oplysninger formidlet ved hjælp af et kort over Frankrig. Men det lille format er samtidig en hæmsko for en sådan formidling, og der skulle i givet fald arbejdes en del med layout og forenkling. Sikkert er det dog at departementoplysningerne fylder meget i RØD, og at de desværre også er relativt svære at udnytte for en bruger når man alligevel ikke får at vide hvor departementet ligger eller får en henvisning til et kort.

5. Parlørdelen

Det er nemt at gøre nar ad parlørbegrebet. Men ikke desto mindre er parlører en måde at forholde sig funktionalistisk til sproget og sprogformidling, altså at sproget bruges til noget i bestemte situationer. Ordbøgers hjælp til udøvelse af sprogkompetence benytter typisk en formidlingsstrategi baseret på en alfabetisk liste af opslagsord. Men det er indlysende at ønsket om at formidle en sproglig kompetence kan basere sig på andre strategier end den alfabetiske lemmaliste, ligesom formidling af lemmaers betydning ud over trykt tekst også kan benytte sig af andre medier som fx illustrationer, faktabokse, lydfiler, billedfiler osv. I hvor høj grad andre strategier end den alfabetiske lemmaliste udnyttes i ordbøger er både en smags-, ressource- og traditionssag. I Danmark er traditionen for at supplere den alfabetiske lemmaliste meget ringe, men de tre miniordbøgers parlørdele er et eksempel.

Først nogle korte fakta: Parlørdelen fylder 44 sider i RØD (inkl. indholdsfortegnelse), 47 sider i POL, men kun 18 sider i STR. Parlørdelen er i RØD og POL anbragt i midten, fremhævet med grå raster, og fungerer dermed også som en adskillelse mellem de to ordbogsdele. I STR er siderne anbragt til allersidst, fortløbende efter siderne med uregelmæssige verber. RØD har som den eneste en nyttig indholdsfortegnelse på parlørdelens s. 2. Man kan meget groft sagt inddele indholdet i tre typer: en del med oversigter (typisk tal, uge- og månedsnavne o.l.); en almen frasedel (klokken, høflighedsfraser, almen kommunikation); og en situationsbestemt frasedel hvor alle tre ordbøger behandler klassiske rejseemner såsom transport og trafik, butiksbesøg, valuta og betaling, posthuset, overnatning, lægebesøg og nødsituationer). Bortset fra at RØD gør lidt mere ud af den almene frasedel, viser forskellen sig først og fremmest i den situationsbestemte frasedel. Denne del er umiddelbart størst i POL (43 sider), men heraf består 29 sider af gloser til brug ved restaurantbesøg. Disse gloser er i RØD og STR anbragt i ordbogsdelen. Overordnet set er RØD derfor mest omfattende med sine i alt 30 sider. I det hele taget er RØD den mest gennemtænkte og velstrukturerede med over- og underafsnit, og indholdsfortegnelsen er en stor hjælp til at finde rundt. Man vil formentlig altid kunne finde fraser i en parlør som er kunstige eller absurde og mere til intern dansk morskab end til praktisk hjælp. Men generelt synes jeg fraserne er udmærkede og mundrette.

Men fungerer parlørdelen så efter hensigten? For det første er det interessant at se at RØD husker at medtænke forskellen mellem produktion (dansk-fransk) og reception (fransk-dansk). Det er klart at produktionsdelen er mest i centrum i en parlørdel, men receptionsdelen kan også være yderst relevant i bestemte situationer. Disse fransk-danske dele er i RØD fremhævet med gråt baggrundstryk. I afsnittet

med tog- og bustransport bringes således enkelte franske fraser som man typisk vil have gavn af, fx højtalerudkald, konduktørmeddelelser (*contrôle des billets!*) eller markering af om en plads er ledig eller optaget (*Oui, c'est libre/Non, c'est occupé*). Dette har POL helt tydeligt ikke tænkt ordentligt over, i hvert fald er indgangen her konsekvent dansk-fransk. I afsnittet om lægebesøg får man fx først en oversættelse af *Det gør ondt her* ('Ça fait mal ici') og dernæst af *En kapsel før sengetid* ('Une gélule pour la nuit'). Den første er den danske patients replik (produktion), mens den næste jo er den franske læges replik (reception). Denne indretning af opslagene er meget forvirrende. I RØD præsenteres man ikke blot og bart for en række tilfældige fraser; man får faktisk byggeklodserne til en hel situationsbestemt interaktion, og det højner brugsværdien kraftigt (se fx afsnittet Ved grænsen (s. 452)).

Man skal dog også være opmærksom på at parlørdelen ikke er – og ikke er tænkt som – en selvstændig hjælp til kommunikation. Den skal suppleres med ordbogsdelen, også i en praktisk situation. Hvis man fx skal købe billetter i metroen i Paris, kunne man prøve at slå op under transportafsnittet om tog. Men det viser sig at disse afsnit i alle ordbøgerne kun omhandler længere togrejser. Man får delvis hjælp til fx at sige hvor man gerne vil af, hvor perronen er, eller at det trækker (i kupeen). Men det får man jo ikke en billet af. Man må da hen under de respektive afsnit om Indkøb for at finde en frase som *Jeg vil gerne have ...*, og evt. kombinere med et opslag i de respektive afsnit om den første kontakt overhovedet, dvs. goddag/farvel, høflighedsfraser osv. Derudover må man supplere med opslag i ordbogsdelen for at finde ud af hvad *billet/klippekort* hedder på fransk. Det er således meget vigtigt at man i redaktionen af en ordbog med parlør sammentænker redaktionen af parlørdel og ordbogsdel. Det har man helt tydeligt også gjort i RØD. Fx gengives *klippekort* med '(svarer til) carnet [de tickets]', hvilket er hvad et klippekort funktionelt svarer til i det parisiske transportsystem; *metrobillet* kan man ganske vist ikke slå op, men under *billet* er 'ticket' anført som ækvivalent med den redaktionelle kommentar '(til tog o.l.)'. En sådan sammentænkt redaktion synes jeg er sværere at få øje på i STR og POL. I POL er ordbogsdelen som nævnt for kortfattet og ikke synderlig målrettet mod rejsebrug (*klippekort* er ikke med som opslagsord, og ved *billet* er der ikke anført nogen betydningspecification ved 'ticket'). I STR er parlørdelen til gengæld meget kortfattet og virker som et løsrevet vedhæng (afsnittet Skiferie består fx kun af fem sætninger); STR svigter dog ikke i ordbogsdelen, her får man målrettede bud under både *billet* ('(til S-tog, bus osv) ticket m') og *klippekort* ('(sv.omtr.t.) carte f orange' – der dog nærmere er et

rabat- eller periodekort, men lige meget, man vil blot spare endnu flere penge med et carte orange!).

6. Layout og brugervejledning

Et af de mest oplagte steder at undersøge hensynet til brugervenlighed ved et hurtigt opslag over for hensynet til pladsbesparelse er i mini-ordbøgernes layout.

Alle tre ordbøger sparer naturligvis på pladsen ved at benytte en lille skrift, en halvfed sans serif i opslagsordet og resten i serif, sidstnævnte er i STR og POL i lidt mindre størrelse end opslagsordet. Den lille skrift volder generelt ikke problemer, undtagen i to tilfælde. Selve artikelindholdet i STR er på grænsen til at være for lille og spinkelt og er bestemt ikke for svagtseende eller ældre brugere. Når man dertil lægger at STR ikke benytter sig af halvfed til fremhævelse af hverken forskellige betydninger eller udtryk og vendinger, og at homografer ikke fremhæves med halvfede romertal, men kun med to meget sirlige og spinkle skråstreger, så bliver artiklerne faktisk hurtigt sammenpressede, uoverskuelige og ustrukturerede i STR. Det visuelle indtryk bliver simpelthen flimrende, og man har svært ved hurtigt at finde en relevant betydning, selv i en mindre artikel på blot 4–5 linjer. Resultatet fremstår grafisk som én lang opremsning, og det er ærgerligt for tingene er mere strukturerede i STR end som så. Det er svært at finde rundt i artiklerne i STR, især i de større artikler som helt sikkert hurtigt vil tage modet fra mindre trænede ordbogsbrugere – stik imod ordbogens overordnede intention.

Det andet tilfælde hvor den lille skrift volder problemer, er i de redaktionelle tekster i POL, som ikke er afgrænset ved hjælp af kursiv, men derimod ved at benytte en mindre skrifttype som er meget lille. Et om muligt endnu større problem er at denne redaktionelle tekst ikke er afgrænset af parentes. Derved kommer teksten undertiden til at fremstå som en lang række oplysninger hvis indbyrdes sammenhæng det kan være svært at gennemskue, især for en mindre trænede bruger. Selv en ganske kort artikel som den følgende kommer til at virke ustruktureret:

fauché [...] *adj* dagl. flad uden penge

Det grafiske arbejde i RØD er til gengæld forbilledligt. Skrifttypen er lille, men samtidig distinkt og læservenlig. Skriftbilledet fremstår meget harmonisk – hverken for spinkelt, sammenpresset eller gnidret. Man har tværtimod følelsen af luft på siderne. Det er i det hele taget en

fornøjelse at lægge øjne til RØD – papiret er rødt, hvilket giver en behagelig udjævnet kontrast til det sorte tryk. Tilsvarende gælder POL, mens STR er trykt på helt hvidt papir, hvilket medfører en skarp kontrast mellem skrift og baggrund.

Alle opslagsord begynder på ny linje i alle tre ordbøger (bortset fra at STR mangler at få opløst nogle klyngeartikler fra tidligere udgaver, se fx under *have-* og *havne-*). Halvfed benyttes fornuftigt til fremhævelse og strukturering i POL og RØD, men ikke i STR, som virker sammenpresset. I øvrigt er der mærkeligt nok ikke anvendt homografnummer i den dansk-franske del i STR (jf. fx *have*).

Endelig skal brugervejledningen i RØD fremhæves, især nøglen til artikelstrukturen på omslagets første to sider samt tegn- og forkortelseslisten på omslagets to sidste sider. De to oversigter er for det første uhyre nemme at finde for brugeren. For det andet er oversigterne meget pædagogiske og overskuelige, og der er også gjort noget ud af at gøre forklaringerne forståelige for mindre trænede ordbogsbrugere – fx tales der om ”ord der staves ens” i stedet for ”homografer”. Den sparsomme plads taget i betragtning kan det vanskeligt gøres bedre.

STR er i modsætning hertil meget fåmælt. Der gives generelt kun få oplysninger om artikelopbygning, og også meget sparsomme oplysninger om den valgte praksis med hensyn til angivelse af fx uregelmæssig hunkønsform o.l. STR forudsætter i det hele taget et stort kendskab til ordbogskonventioner (ligesom det er tilfældet ved udtaleangivelserne). Det er meget lidt hjælp en mindre trænet bruger får til selve benyttelsen af ordbogen.

I modsætning til STR ofrer POL plads på at forklare ordbogens principper, både hvad angår artikelstruktur, tegn, grammatiske oplysninger osv. Det er værd at lægge mærke til at POL gør en indsats for at komme en mindre trænet ordbogsbruger i møde ved at bruge hyppige eksempler på vejledningssiderne. Det lykkes ikke nær så godt som i RØD, og når hårde grammatiske forhold skal forklares, bliver det svært at holde en forståelig stil. Men man kan finde svar på de fleste spørgsmål hvis man leder længe nok.

7. Konklusion

Der er foretaget et par temmelig radikale valg i RØD og til dels også i POL. Som det er fremgået, synes jeg disse valg kan diskuteres. Men det skal ikke opfattes som en sur og bagstræberisk kritik, tværtimod. Det er forholdsvis sjældent og meget bemærkelsesværdigt at ordbogsredaktioner foretager radikale valg (i hvert fald i Danmark), her bliver man helst

i den gode, trygge tradition. Derfor synes jeg det fortjener opmærksomhed og saglig diskussion når det endelig sker. Især RØD har forsøgt at tænke en række ting fra grunden af i forhold til brugergruppe og funktion, og det er interessant og glædeligt.

STR er så tydeligt traditionens vogter blandt de tre (jf. artikelstrukturen, lydskriften). STR forsøger at få så meget med som overhovedet muligt, men den gør det heldigvis ikke tankeløst. Der er arbejdet målrettet og seriøst. STR er indholdsmæssigt en glimrende miniordbog til rejsebrug og daglig tale (parlørden er dog ikke imponerende). Der hvor STR klart står svagest, er imidlertid i formidlingen. Den sælger simpelthen ikke sit indhold særlig godt, hverken hvad angår præsentation, brugervejledning, layout osv., især ikke for en mindre trænet ordbogsbruger, og det er ærgerligt. Det er som om STR har tænkt på brugeren ved udvælgelsen og redigeringen af stoffet, men ikke i forbindelse med fremlæggelsen af det.

RØD er mindst lige så god som STR på indholdssiden, på en række punkter bedre. Man kan sige at RØD har betalt en pris, fx ved at udelade lydskriften, men den har også vundet noget. Konkret er der naturligvis blevet plads til mange opslagsord og betydninger. Men der er også blevet skabt et produkt som på mange områder er yderst gennemarbejdet og gennemtænkt i forhold til den tiltænkte brugergruppe og funktion. Form og indhold understøtter hinanden. Og det grafiske arbejde og den formidlingsmæssige side er suverænt i top: RØD er klar og brugervenlig og en stor fornøjelse at have i hånden.

POL er et problembarn på sin helt egen måde. Det er nemt at hakke på den og påpege fejl og mangler i forhold til STR og RØD. Men på en måde viser POL sig at være en anden, og først og fremmest mindre ordbog end de to konkurrenter. Det ses allerede i det konkrete lemmatal. Men det ses også i indholdet. Man får ikke en miniordbog der er synderlig rettet mod rejsebrug, snarere en helt basal franskordbog med det aller mest hyppige ordforråd. Hvis det er det Politikens Forlag har ønsket med sin ordbog, er det jo fint. Men hvis Politikens Forlag har ønsket en ordbog ”til rejsebrug og daglig tale”, er der langt igen, og langt op til både RØD og STR, til trods for at POL også har sine fortrin, og at dens parlørden er bedre end i STR. POL forsøger på flere punkter at nå en mere utrænnet bruger end STR og RØD, og det skal man nok have in mente hvis man skal yde denne meget lille ordbog retfærdighed.

Problemet med POL ligger imidlertid også i det leksikografiske håndværk. Man kommer ganske enkelt ikke uden om at den på væsentlige områder er præget af flere fejl og større usikkerhed end konkurrenterne. Her på falderebet kan fx nævnes at man har medtaget et opslagsord som *meromsætningsafgift* – men ikke *moms*. Manglende finger-

spidsførelse ses også ved et opslagsord som *gâteaux*. Her vælges ækvivalenten 'åndssvækket', som næppe findes i mange danskers sprog, det hedder 'senil' eller 'tosset'. Ved *tante* anføres 'faster' og 'moster' som ækvivalenter, men hverken 'tante' eller 'bøsse'. Og den slags skæverter slår POL desværre på næsten alle de områder jeg har undersøgt. Den virker på en række punkter mindre gennemtænkt og også mindre gennemarbejdet. Og her tænker jeg ikke i forhold til det overordnede koncept, men på det helt basale rugbrødsarbejde. Det tager tid at lave gode ordbøger, og jeg kan være meget i tvivl om redaktionen af POL har fået stillet tilstrækkelig med tid og ressourcer til rådighed i sit arbejde.

En vigtig konklusion er at miniordbogen til rejsebrug og daglig tale er født med et dilemma, nemlig at den på den ene side ønsker at komme en forholdsvis utrænede bruger i møde, men på den anden side er bundet af et meget lille format som inviterer til komprimering og svær kode-skrift. Selv en miniordbog der prøver at nå ud til en relativt forudsætningsløs bruger, tilhører stadig genren ordbog, og til den genre hører visse konventioner, ligesom der hører visse konventioner til beskrivelsen af sprog. Visse ting forudsættes bekendt – og heri er der indbygget bestemte kommunikative problemer afhængigt af brugerens forhåndskompetence og de løsninger der er valgt i den enkelte ordbog.

Det ses også i parlørdelen. Forestillingen om at en parlør(del) kan/skal bruges af brugere med absolut minimal kompetence, holder næppe i praksis. Man skal kunne fransk på basalt niveau, man skal kunne tænke kreativt når man søger efter sin information, og man skal i de allerfleste tilfælde stadig selv kunne sætte ord og sætninger sammen på egen hånd. Spørgsmålet er om parlørdele ikke bedst fungerer som fraseoversigter man kan sætte sig ind i og øve sig på i forvejen og derved øge chancerne for en vellykket kommunikation i bestemte situationer? Men det er ikke nogen dårlig tanke at forsøge at formidle brugen af et fremmedsprog i relation til bestemte situationer. Det er for så vidt at anerkende at sproget er funktionelt, og at kommunikation ikke kun handler om enkeltords semantik, men om hvordan ordene bruges i fraser og situationer der kan være overordentlig typiske. Man kan se ansatsen til en sådan tilgang i RØDs parlørdel. Det er til gengæld spørgsmålet hvor langt og i hvilken retning man vil udvikle en sådan interaktionsorienteret sprogvejledning inden for ordbogsrammen. Bestemte situationer der kan afgrænses som tilstrækkelig typiske (som fx de klassiske parlørsituationer), kan muligvis (videre)udvikles og fungere godt i en sådan ramme. Men man kunne også benytte sig af faktabokse, dels sproglige (fx semantiske felter, synonymkredse), dels encyklopædiske (fx pengesystem, uddannelsessystem). Eller man kunne

bruge illustrationer i forskellige former. Alt sammen ting som kunne inddrages målrettet i forhold til ønsket om at formidle ords betydning og brug på den bedst mulige måde til en nærmere defineret målgruppe inden for ordbogsrammen (det ses jo i nyere udenlandske ordbøger, jf. fx 7. udg. af *Oxford Advanced Learner's Dictionary* (2005)).

Miniordbøgerne er vitterligt nemme og handy og kan snildt være i tasken. Men hvad alle stensikkert har i tasken, lommen osv. på rejsen i vore dage, er og bliver en mobiltelefon – med indbyggede multimedie-muligheder. Fremtidens miniordbog med parlør er måske en elektronisk version der kan ligge på den kombinerede mobil-PDA med indbygget kamera og internetadgang?

Litteratur

Farø, Ken 2004: En ny tyskordbog i Danmark. I: *LexicoNordica 11*, 235–244.

Henrik Hovmark
ordbogsredaktør
Ømålsordbogen
Afdeling for Dialektforskning
Københavns Universitet
Njalsgade 136
DK-2300 København S
hovmark@hum.ku.dk